

Kerstin Gunnemark (red.) 2016.
Sommarliv. Minnen, drömmar och materialitet. Göteborg, Makadam förlag. 335 s. Illustrert.

Anmeldt av Inger Johanne Lyngø

Ordet sommerhus vekker assosiasjoner, minner og sterke følelser for oss nordboere og andre som har våre steder i denne delen av Europa der sommerdagen er lang, natten lys og himmelen alltid blå! Kjært barn har mange navn: «De kallas sommarstugor, – torp, – hus, – villor, – landställen respektive sommarnöjen», skriver bokens redaktør Kerstin Gunnemark, i innledningskapitlet.

Svensk «sommarnöje» kan like gjerne være en båt, ei campingvogn som en rødmalt stue. Det er noe repetitivt ved sommerlivet. For mange handler det om å vende tilbake til samme plass, gjøre de samme gamle tingene sommer etter sommer, år etter år, generasjon etter generasjon. På sommerens steder «skall tiden stå stilla», det er en påminnelse og et imperativ for mange. Dagen og uken er underlagt en annen tidsrytme. «Sommar -nöjen» representerer en kontrast til livet i primærboligen. Sommerhuset er nord-boerens andre hjem enten vi låner, leier, eier eller drømmer om å eie.

Antologien får godt fram ulike aspekter ved den nordiske sommerhuskulturen i «stugan», på «torpet», i båten, i campingvogna eller bare i hagen. Hvordan leves livet på disse stedene? Hva betyr det å vende tilbake til samme plass år etter år, gjøre de samme tingene? Sagt på en annen måte; hva gjør sommerstuelivet med oss, hvordan gjøres det og hvordan *virker* «sommarnöjen» i våre liv?

Boken er et resultat av et nord-europeisk forskningsnettverk hvor 16 forskere fra arkiv, museer, høyskole og universitet har undersøkt den nordiske sommerhuskulturen etter 1950. De 14 kapitlene er samlet under overskrifter som: «Berättelser om sommarlivets aktiviteter» (tre bidrag), «Drömmar och förverkligande» (fire bidrag), «Generation och kulturarv» (to bidrag), «Estetiska uttryck» (tre bidrag) og «Från sjösidan» (to bidrag). Bidragene er rammet inn med innledningen: «I kontrast till urban livföring» og en epilog ført i pennen av bokens redaktør. Avslutningsvis meddeler bokens forfattere et personlig sommerminne.

Bortsett fra bidrag om finlandssvenskers sommerstueliv og et feriehusparadis i Danmark, gir boken innblikk i svensk sommerhuskultur i stuer og båter som ble bygd eller tatt i bruk som sommersteder på 1950- og 1960-tallet. Et bidrag undersøker «säsongare» sitt sommerliv. Det er betegnelsen på campingvogneiere som setter opp lemmehytter inntil campingvogna visstnok etter norske forbilder. «Spikehuset» gjør campinglivet mindre mobilt. Som sommerstueeiere, vender også disse sesongbeboerne tilbake til samme plass år etter år.

To bidrag undersøker tyskeres holdninger til sine svenske sommerparadiser, men også hvordan svenskhet reflekteres i tyske hjemmeinnredningsidealer. Et bidrag handler om hagen, om hager generelt og om hager på «torpet», i «stugan» eller kolonien. Idealet og fortellingene om livet i sommer-

stuen er at det skal være enkelt og naturlig. Det gjelder også for hagen. Den skal helst være lettstelt, men for mange er det nettopp hagen – gleden ved å se det vokse og gro, pusle og stelle, lukte og sanse – som *gjør* sommerstuelivet. Det er blant sommerstuelivets mange paradokser.

Fire artikler baserer sine analyser på iscenesettelser av det gode sommerlivet på nettet og i ukeblader. De øvrige baserer sine undersøkelser på intervju, observasjoner og minnemateriale samlet inn gjennom tradisjonsarkiv i Finland og Sverige.

De teoretiske inngangene er mange, men fortellinger fra og om sommerlivets drømmer, realiteter og aktiviteter dominerer. På svensk gir også ordet «sommerstugan» assosiasjoner til «den enkle form av sommerboende som [informanten] växt upp med och idealiserar». Barndommens sommerstueminner tapes aldri av syne, de er med oss hele livet. De er som en livsledsager og følgesvenn. Et bidrag får fram at selv tapte sommerparadiser hører med til fortellingene om sommerstuelivet.

Det er altså ikke fortellinger fra borger­skapets store landsteder antologien beretter om, ei heller fra dagens nye prangende luksuspalasser, men fra livet i og med de mer beskjedne små stuene. Det er fortellinger fra sommerstuelivet som har sin historiske forankring i folkehjemkonseptet. Da ble unge familier oppmuntret til å skaffe seg sin egen plass i solen. Verken før eller siden er det blitt bygd så mange sommerhus i Sverige som i folkehjemmets glansperiode. I dag er mange av disse steder der familien og slekta samles.

1950-tallets svenske sommerhus kunne like gjerne være et fraflyttet torp som en nybygd stue. Denne «store sommerstugeboomen» skjedde samtidig med struktur­omlegginger i det svenske landbruket med en gradvis avfolkning av landsbygda. Den «faluröda torpstugan med vita knutar» og

«torparväxter» er for oss som ikke er bosatt i Sverige, selve inkarnasjonen på den svenske sommerstuedrømmen iscenesatt gjennom utallige filmer og bøker. Et av bokens to tyske bidrag handler nettopp om hvordan Astrid Lindgrens bøker og filmatiseringer av disse, har bidratt til å skape dette bildet. Et annet viser at på torpet står tiden nettopp ikke stille. Torpstueeiere kjemper mot et evig forfall. Torpstuelivet er et evig oppussingsprosjekt. Det snekres, males, renoveres aldri så mye som på torpet. Tak må tettes, planker byttes, ugras og snegler bekjempes. En torpstuehage lager ikke seg selv. Torpstueeiere arbeider iherdig mot tiden for å gjenskape et torpstueliv som aldri har vært. Det er også blant sommerstuekulturens mange paradokser.

Den svenske båttypen IF eller bare «folkebåten», har sin opprinnelse fra samme periode. IF er en regattabåt med gode seile­egenskaper og samtidig en barnevennlig familiebåt. Fra 1967 ble den bygd i plast. Selv om båten kanskje ikke tilfredstiller dagens familiebåtstandarder, er den fortsatt populær og er en såkalt «klassebåt». Det betyr at det årlig arrangeres svensk mesterskap, noe som bidrar til å opprettholde båttypens popularitet. I dag er denne folke­båten, sammen med andre fritidsbåter, i sentrum for et dokumentasjonsprosjekt i regi av Statens maritime museer. En artikkel handler om livet i og med fritidsbåter i tre, omtalt som veteranbåter.

Antologien gir med andre ord innblikk i variasjoner i det svenske sommerlivet og er interessant lesning og kan anbefales, særlig fordi perioden etter 1950, ifølge bokens redaktør, er lite utforsket. Det forklares blant annet ved at forestillingen om sommerstuelivets uforanderlighet har stått så sterkt, som om at ingenting forandres. Men *ting* forandres, ingenting står stille selv ikke i folkehjemmets sommerstueliv. Når nye generasjoner og familiemedlemmer former

sine sommerliv, så skjer det forandringer. Spenningen mellom foranderlighet og det uforanderlige, mellom ro og bevegelse, endring og kontinuitet, er gjennomgangstema i flere av bokens kapitler.

Videre i anmeldelsen skal jeg trekke frem noen poeng jeg synes er særlig interessante og noen jeg synes er problematiske, sett fra mitt norske ståsted.

Rundt årtusenskiftet fantes det, får vi opplysninger om, cirka 500 000 sommerhus i Sverige, med en befolkning på nesten 9 millioner. Det betyr at over 50 prosent har tilgang til et sommerhus. I tillegg fantes det et stort antall campingvogner, og Sverige er i verdenstoppen i antallet fritidsbåter. For mange er båten navet i sommerens aktiviteter. Finland er også et sommerstueland med over 600 000 sommerstuer i 2015. Å eie et sommerhus er verken knyttet til økonomisk eller kulturell kapital. Folk av alle klasser eier et sted selv om standard og plassering varierer. I de tusen sjøers land ligger de fleste sommerhus, ifølge forfatteren, ved en sjø.

Flere av antologiens bidrag kretser rundt dette nordiske fenomenet; at *alle* har tilgang til et sommerhus. Da er det påfallende at den norske hytta ikke nevnes, men derimot den russiske «datjor», den kanadiske «cabin» og den engelske «cottage». Det refereres til skikken med å veksle mellom to boliger og da som et kanadisk fenomen. Men denne skikken har lange tradisjoner i Norden knyttet til næringsstilpasning (setra og fäboden), økonomi og hygiene. Dette er et viktig grunnlag for den nordiske sommerstuekulturen som gjerne kunne ha blitt kontekstualisert.

Kjært barn har mange navn også i Norge, mest vanlig er hytte eller hytta. Hytta kan være stor eller liten, ligge ved havet, i skjærgårder, ved en sjø, fjord, i en dal, på ei øy og på et fjell. Fjellet hører også med til nordmenns sommerstueparadiser.

Hytter finnes overalt, til og med steinkast fra byens larm, og som «sommerstugan», er hytta mer enn et hus. Hytta er det trygge midtpunktet i en ellers foranderlig verden. Hytta er stedet der familien og slekta samles. Det er tette bånd mellom hytta og slekta, som om hytta *er* slekta!

Hytta står sterkt i den norske folkesjelen, og fra en norsk posisjon kreves det disiplin å anmelde en bok om den *nordiske* sommerhuskulturen uten å bruke ordet «hytta». Alt kan selvsagt ikke komme med i en antologi som dette, men det synes noe underlig at den norske hytta overhode ikke er nevnt, særlig fordi Arne Lie Christensens bok *Ut i det fri. Livet på setra, hytta og landstedet* fra 2015, er med i litteraturlisten. Den kunne med fordel ha blitt brukt mer aktivt som referanse til den norske hyttekulturen.

I tillegg hadde det vært interessant om påstanden om at *alle* har tilgang til et sommerhus hadde blitt undersøkt i en nasjonal, nordisk og internasjonal kontekst. Hva skiller den nordiske sommerhuskulturen fra andre lands sommerliv og er det forskjeller mellom hytta og «stugan»? Og har virkelig *alle* tilgang til sommerens steder og gleder i dagens flerkulturelle virkelighet? Er hytta og sommerstuen fremdeles et demokratisk folkehjemprosjekt?

Tall fra 2016 viser at det var registrert rundt 420 000 hytter i Norge av en befolkning på noe over fem millioner. Det betyr selvsagt at ikke *alle* har tilgang, men at ganske mange har tilgang gjennom slektskapsrelasjoner og enda flere gjennom minner og erfaringer. Det pågående forskningsprosjektet *Materialiseringer av slektskap. Norske hytter i et livslyklusperspektiv* undersøker forholdet mellom hytta og slekta. Prosjektet er i samarbeid mellom Sosialantropologisk institutt ved Universitetet i Oslo og Norsk Folkemuseum. Men det finnes flere paralleller mellom dette norske og det nordiske sommerstuepro-

sjektet, og stikkordet her er materialiseringsprosesser.

Et gjennomgangstema i *Minnen, drømmer og materialitet* er hvordan ting og minner er vevet sammen. Sommerstuen med dens rekvisitter er materialiserte minner. Derfor er tingene så viktige, nesten hellige. Sommerhusets materialiteter knytter forbindelser til noe som har vært, ingenting må forandres alt må være på sin faste plass. Et skår i en kaffekopp, er ikke et skår i gleden, men et kjært minne om en kaffe-stund med mor, mormor eller en slektning. Tingene i hytta har en varighet, moderniseringer skjer langsomt og gradvis. Å kaste en gammel sofa skjer ikke uten forhandlinger. Er kanskje fritidshuset en av de mest konservative plasser som finnes, spør en av bokens forfattere.

Sommerhuset er ladet med minner, meninger og materialiteter. Når nye medlemmer innvies i hytta, er tingene ikke minner. Det tar tid å bli innviet i slekta. Flere av bokens kapitler kretser omkring dette fenomenet, om hvordan hyttelivet *gjøres*, hvordan arven forvaltes, men også funderinger over hvordan fremtidens sommerstueliv vil fortone seg når nye generasjoner og eiere overtar.

Antologien er lesverdig på mange plan. For forskere i den nordiske sommerhus-kulturen er den obligatorisk. For forskere innen minnestudier og materialiseringsprosesser er den også aktuell. I tillegg er det flere gode refleksjoner omkring minneinnsamlinger og intervjuer. Bildematerialet må også trekkes frem. På et personlig plan vil jeg gjerne tilføye, at flere av bokens bidrag vekker nettopp minner, assosiasjoner og refleksjoner over tapte, gamle og nye sommerparadiser. Det er en påminnelse om at hytta følger oss gjennom hele livet, på godt og ondt. Hytta er fortellingen om oss selv, om slekta og familien. Antologien gir næring til disse fortellingene.

Eirik Kristoffersen 2017. *Kampen om folkeminnesamlingen. Da folkeminnene ble et forskningsfelt og folket krevde dem tilbake*. Oslo, Scandinavian Academic Press. 240 s. Illustrert.